

הלכה הנשגב מרבינו הקדוש ניצוץ יעקב אבינו בכל שבת אנו כרבינו הקדוש מצד הנשמה היתרה ששורשה מנחלת יעקב אבינו שלא מת

שמשא [ליל שבת אחד] אתאי שבנתה [באה שכנה] קא קריה אבבא [קראה על הפתח לאשתו של רבי], אמרה אמתיה [אמתו של רבי לשכנה] שתיקי דרבינו יתיב [כי רבינו הקדוש יושב בבית]. כיון דשמע [רבי שנודע הדבר לשכנים] תו לא אתא [שוב לא בא לביתו, כדי] שלא להוציא לעז על הצדיקים הראשונים" [שלא זכו לכך].

לפי זה מבאר רבינו בחיי מה שאמר רבי יוחנן: "יעקב אבינו לא מת", היינו שהיה בבחינה זו, שהיה יכול להתלבש בתוך הגוף כאילו הוא בחיים חיותו. ויש לבאר דבריו ביתר שאת על פי מה שהביא הגה"ק רבי עקיבא איגר ב"גליון הש"ס" (שם) פלא גדול בשם ספר חסידים (סימן תתשכ"ז) בענין רבינו הקדוש שבא לביתו בליל שבת: "והיה נראה בבגדי חמדות שהיה לובש בשבת ופוטרו את רבים בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים ממצוות כי צדיקים חיים ופוטרים בקידוש". הרי מבואר שהיה ממש בחיים חיותו עד כדי כך שמתחייב בכל המצוות.

רבי יהודה הנשי"א ניצוץ שיל יעקב אבינו

כעבדא קמיה מאריה יש להוסיף תבלין לדברי רבינו בחיי, לבאר הטעם שזכה רבינו הקדוש להיות במדרגת יעקב אבינו שלא מת, על פי מה שפתח הכתוב בפרשתנו פרשת ויחי (בראשית מז-כח): "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה". מספרים לנו חכמינו ז"ל במדרש (ב"ר צו-ה) על רבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא: "בחייו היה דר בציפורי שבע עשרה שנה, והיה קורא על עצמו, ויחי יעקב בארץ מצרים י"ז שנה, ויחי יהודה בציפורי י"ז שנין".

וביאר ה"מגלה עמוקות" הטעם שרבינו הקדוש השווה עצמו ליעקב אבינו, על פי מה ששנינו במשנה (אבות פ"ב מ"א): "רבי אומר

הוא בחיים, אולם לפי זה צריך ביאור במה שונה יעקב מאברהם ויצחק, שרק עליו אמרו: "יעקב אבינו לא מת".

רבינו הקדוש ירד אחרי פטירתו לקדש על היין בליל שבת

והנה מה שמצינו ביאור נשגב על כך בדברי רבינו בחיי (בראשית מט-לג), כי יעקב אבינו לא מת מצד שהיה יכול תמיד להלביש את נשמתו בתוך הגוף כאילו הוא בחיים חיותו, הנה הדברים בלשון קדשו:

"ויגוע ויאסף אל עמיו. ולא הזכיר בו מיתה, ודרשו חכמינו ז"ל יעקב אבינו לא מת. והנה הפרשה הזאת מעידה שמת, וכי חנטו אותו מצרים ובכו אותו שבעים יום, ואחר כך קברוהו בניו במערת המכפלה מקום קבורת אבותיו. אבל פירוש לא מת, לא טעם טעם מיתה. או יהיה ענין לא מת, כי נפשו של יעקב היתה מרחפת על גופו תמיד לתוקף קדושתו, כי שאר נפשות הצדיקים שאינם במדרגת הקדושה כמוהו חוזרות לשורשן ולעיקרן, וכיון שעלו לא ירדו, אבל יעקב לקדושת גופו ומעלתו היתה נפשו עולה ויורדת, והכח הגדול הזה אינו נמצא רק לקדושים אשר בארץ, יחידי הדורות, כגון רבינו הקדוש".

בהמשך הדברים מביא רבינו בחיי דבר פלא שגילו לנו חכמינו ז"ל על רבינו הקדוש אחרי פטירתו בגמרא (כתובות קג): "תנו רבנן בשעת פטירתו של רבי אמר, לבני אני צריך, נכנסו אמר להם היזהרו בכבוד אמכם, נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה". ומפרש בגמרא הטעם שביקש להשאיר את שלחנו ומיטתו מוכנים ומזומנים:

"כל בי שמשי הוה אתי לביתיה [כל ליל שבת היה רבי בא לביתו מעולם הנשמות]. ההוא בי

בפרשתנו פרשת ויחי דבר בעתו להתבונן בקדושתו הגדולה של יעקב אבינו שחכמינו ז"ל מעידים עליו שלא מת, כמו שכתוב (בראשית מט-לג): "ויכל יעקב לצוות את בניו ויאסוף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו". ופירש רש"י: "ויגוע ויאסף. ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רבותינו ז"ל (תענית ה:) יעקב אבינו לא מת".

אמנם דבר זה צריך ביאור, שהרי אנו רואים שהמצרים חנטו את גופו, ואחר כך קברו אותו בניו במערת המכפלה, אם כן איך אפשר לומר שלא מת, וכבר עמדו על כך חכמינו ז"ל בגמרא (שם):

"רב נחמן ורבי יצחק הוו יתבי בסעודתא [ישבו יחד בסעודה], אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק לימא מר מילתא [יאמר נא רבינו דבר תורה], אמר ליה [רבי יצחק], הכי אמר רבי יוחנן, אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבוא לידי סכנה. בתר דסעוד [אחרי שגמרו לאכול] אמר ליה [רבי יצחק], הכי אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת.

אמר ליה [רב נחמן], וכי בכדי ספדו ספדייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא [האם בחינם ספדו את יעקב וחנטו את גופו וקברו אותו], אמר ליה [רבי יצחק], מקרא אני דורש, שנאמר (ירמיה ל-י) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה' ואל תתחַת ישראל, כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שְׁבָיִם, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים".

אמנם גם זה צריך ביאור, כי הן אמת שיש לנו היקש ללמוד: "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", אבל מהי המשמעות של חיים אלה, אם גופו חנטו ונקבר במערת המכפלה. בדרך הפשט הכוונה בזה על דרך ששנינו בגמרא (ב"ב קטז): "דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה". לכן מאחר שיעקב אבינו השאיר אחריו כל בית ישראל הנקראים בשמו והולכים בדרך התורה שהנחיל להם, הרי זה נחשב כאילו

**רבינו בחיי: "יעקב אבינו לא מת", שיכול להתלבש בגוף
כרבינו הקדוש שירד לקדש על היין בליל שבת**

**ספר חסידים: רבינו הקדוש כשירד ונתלבש בגוף
נתחייב בכל המצוות והיה יכול להוציא את בני ביתו בקידוש**

**רבינו הקדוש היה ניצוץ של יעקב אבינו שלא מת,
לכן גם הוא נתלבש בגוף כמו שהיה בחיים חיותו**

**אור החיים הקדוש: לולא חטא עץ הדעת היה אדם חי
בעולם הזה ובעולם העליון כאדם הדר בבית ובעליה**

תכלית בריאת האדם שיחיה בשני העולמות

ונראה להרחיב הביאור בזה על פי יסוד גדול שלמדנו ממשנתו הטהורה של ה"אור החיים" הקדוש (פרשת בחוקותי) באחד ממ"ב פירושים על הפסוק (ויקרא כו-ג): "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם". והנה מה שמפרש פסוק זה (אופן כ) על פי מה שמיישב הפליאה על מה שגזר הקב"ה מיתה על אדם הראשון בחטא עץ הדעת, משמע שאם לא היה חוטא היה נשאר בחיים בעולם הזה, הלא תכלית בריאת האדם היא שיוזכה לעלות בעולם העליון, להתענג בתענוגי השגות התורה שאי אפשר להשיג בעולם הזה. ומיישב קושיא זו בתוך דבריו בפירוש הפסוק "אם בחוקותי תלכו", הנה לשון קדשו:

"עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל, כי כשברא ה' אדם הראשון בעולם הזה לא בראו לשבת בעולם הזה לעולמי עד כשלא יחטא, שאם כן אדרבה ירידה היא לו ושפלות היא, כי תכלית המקווה הוא בעולם העליון ששמה יקצור אשר זרע, אלא היתה הכוונה כי עלה יעלה לשמים ולאוצרות החיים בעת אשר יחפץ, ויהיה כמי שדר בבית ועליה על גבה, וכשירצה לעלות ולהשתעשע יעלה, כמו שמצינו שעלה אליהו בסערה השמימה (מלכים ב ב-יא), ועל ידי החטא הוצרך [אדם הראשון] להפשיט עורו מעליו ויניח הגוף בעולם הזה.

והודיע הכתוב כאן [אם בחוקותי תלכו], כי בהתעצמות האדם בעסק התורה, יכול להשיג באמצעותה שלא ירגיש בַּמְּוֹת, אלא כאדם ההולך ממקום למקום, ותמצא שהצדיקים אינם מרגישים בצער הפרידה, על דרך אומרו (קהלת ה-יא) מתוקה שנת העובד, כי מי שהוא עובד ה', שינתו שהיא המיתה מתוקה ועריבה עליו, ואם יתעצם יותר [בקדושתו], הנה לך אליהו שעל ידי התעצמות תורתו לא מת".

יעקב אבינו לא מת משום שתיקן חטא עץ הדעת

פתח דברינו יאיר לבאר הטעם שזכה יעקב למדרגה גדולה זו שלא מת, על פי מה שביאר רבינו האריז"ל ב"שער הפסוקים" (פרשת ויגש) מה שאמר יעקב לפרעה (בראשית מז-ט): "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, מעט ורעים היו ימי שני חיי", לפי מה שמבואר בזהר הקדוש (פרשת בראשית לה:) כי יעקב אבינו היה גלגולו ותיקונו של אדם הראשון: "דהא יעקב דוגמא דאדם הראשון הוה דיעקב שופריה דאדם הראשון הוה". ועל זה רמזו חכמינו ז"ל באומרם (בבא מציעא פד.): "שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון".

והנה שנינו בגמרא (עירובין יח:): "היה רבי מאיר אומר, אדם הראשון חסיד גדול היה, כיון שראה שנקנסה מיתה על ידו, ישב בתענית מאה ושלושים שנה, ופירש מן האשה מאה ושלושים שנה, והעלה זרזי תאנים על בשרו מאה ושלושים שנה". לכן כמו שאדם הראשון ציער עצמו ק"ל שנה לכפר על חטא עץ הדעת, כן יעקב תיקונו של אדם הראשון סבל צער ק"ל שנים, וזהו שאמר: "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, מעט ורעים היו ימי שני חיי". אלו דבריו הקדושים.

הנה כי כן הרווחנו להבין הטעם שיעקב אבינו לא מת, שהרי אדם הראשון הביא מיתה לעולם, כמו שכתוב (בראשית ב-יז): "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות". לכן יעקב שתיקן מה שחטא אדם הראשון בעץ הדעת לא מת, כי חזר להיות בבחינת אדם הראשון לפני החטא. אולם מאחר שעדיין צריך להשלים התיקון לכל ישראל שהיו כלולים באדם הראשון בעת החטא, לכן לא נתבטלה המיתה לגמרי רק אחרי שיושלם התיקון בגאולה העתידה שאז יחיו המתים.

איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם". וביאר רבינו האריז"ל ב"לקוטי ש"ס" (אבות פ"ב עמוד נ), הטעם שבחר רבי במאמר זה, על פי הידוע כי מדתו של יעקב אבינו היא "תפארת", ומאחר שרבינו הקדוש היה ניצוץ יעקב, לכן אמר כי הדרך הישרה שיבור לו האדם היא: "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם".

לפי זה מחדש ה"מגלה עמוקות" כאן וכן כתב בספרו על ואתחנן (אופן פג), כי מטעם זה נקרא רבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא, שכן נשי"א נוטריקון נ"יצוצו ש"ל יעקב אבינו. הנה כי כן מטעם זה קרא רבינו הקדוש על עצמו: "יחי יעקב בארץ מצרים י"ז שנה, וחיה יהודה בציפורי י"ז שנים", כי ביקש לרמז בכך שיש בו הניצוץ של יעקב אבינו.

על פי האמור מבאר ה"מגלה עמוקות" מה שמבואר בגמרא (שבת קיח:) שרבי יהודה הנשיא נקרא בתואר "רבינו הקדוש", כי ג' האבות הקדושים תיקנו ג' ברכות ראשונות, אברהם אבינו תיקן ברכה ראשונה "מגן אברהם", יצחק אבינו תיקן ברכה שניה "מחיה המתים", כמבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל) שבירך ברכה זו כשהחזיר לו הקב"ה נשמתו שפרחה ממנו בשעת העקידה, ויעקב תיקן ברכה שלישית: "האל הקדוש", לכן נקרא רבי בתואר "רבינו הקדוש", כי הוא יעקב שתיקן ברכת "האל הקדוש".

הנה כי כן מטעם זה זכה רבינו הקדוש להתלבש בגופו אחרי פטירתו, כי היה הניצוץ של יעקב אבינו שלא מת. יומתק להבין בזה הטעם שבא לביתו דוקא בליל שבת שהיא נחלת יעקב, כמו ששינו בגמרא (שבת קיח:): "כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר (ישעיה נח-יד) אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך". לכן בהיותו ניצוץ יעקב ירד לעולם הזה לקדש את השבת שהיא נחלתו.

אלא שעתה ראוי ליישב הפליאה, לשם מה שלחו מן השמים את רבינו הקדוש בכל ליל שבת להתלבש בגוף לעשות קידוש לבני ביתו, הלא כלל גדול הוא שאין הקב"ה עושה נס בחינם. הן אמת שבדרך הפשט יש לומר שרצה הקב"ה להראות הכח הגדול של צדיקים אשר במיתתן קרויים חיים, אולם ברור שדבר זה עדיין טעון ביאור יותר עמוק, לכן הבה נצא למסע קודש להתבונן בדברי רבותינו הקדושים מאורי עולם אשר יאירו לנו הדרך לבאר ענין זה.

מנוחתי, ובשביל השבת ניצל מדינה של גיהנם, כיון שראה אדם כוחה של שבת, בא אדם לומר הימנון לשבת (תהלים שם) מזמור שיר ליום השבת. אמר לו השבת, לי אתה אומר הימנון, אני ואתה נאמר הימנון להקב"ה, שנאמר טוב להודות לה'".

הנשמה היתרה לא חטאה בעץ הדעת

ב"חידושי מהרי"ל דיסקין" (פרשת כי תשא ד"ה וביום השביעי שבת) מבאר חידוש נפלא, מדוע דוקא השבת המליצה על אדם הראשון והצילה אותו ממיתה, כי מאחר שהנשמה היתרה נכנסת באדם רק בשבת, נמצא כי כשאכל אדם הראשון מעץ הדעת ביום השישי, לא היה לנשמה היתרה שום חלק ונחלה באותו חטא, ולא חלה עליה גזירת המיתה, לכן המליצה השבת על אדם הראשון שאינו ראוי למות בשבת שהרי הנשמה היתרה שבו לא חטאה כלל.

יש להוסיף תבלין איך ניצל אדם הראשון גם בימות החול שאין בהם נשמה יתרה, כי בזכות מליצה זו של יום השבת לא המית אותו הקב"ה בשבת, ועל ידי זה הפך הקב"ה מה שאמר: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", לא ליומו של אדם הראשון אלא ליומו של הקב"ה שהוא אלף שנה, כמבואר במדרש (במדב"ר יד-יב): "ע" שנה שחיסר אדם משנותיו ונתן לדוד בן ישי, לפי שראוי היה לחיות אלף שנים, שנאמר כי ביום אכלך ממנו מות תמות, ויומו של הקב"ה אלף שנים, שנאמר (תהלים צ-ד) כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה בלילה".

על פי האמור יומתק להבין מה שמבואר בדברי ה"בן איש חי" (הלכות שנה שניה פרשת בראשית), שאנו מקדשים על היין בליל שבת קודש ומברכים על לחם משנה, כדי לתקן חטא אדם הראשון שהיה בלחם ויין, כמו ששינוי בגמרא (ברכות מ): "אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר, גפן היה, שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין, שנאמר (בראשית ט-כא) וישת מן היין וישכר... רבי יהודה אומר, חיטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן".

מכריע ה"בן איש חי" כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, עץ הדעת היה גם יין וגם לחם, דוגמת המן שהרגישו בו כל הטעמים, לכן בשבת קודש שהיא סמוך לזמן החטא בסוף יום שישי, אנו מקדשים על היין ומברכים על לחם משנה בליל שבת, כדי לתקן חטא עץ הדעת שהיה ביין ובלחם.

"יעקב אבינו לא מת", כי תיקן את חטא עץ הדעת והיה יכול לחיות בשני העולמות כאדם הדר בבית ועליה

מהרי"ל דיסקין: הנשמה היתרה שנכנסה באדם הראשון בשבת לא חטאה בעץ הדעת ולא נגזרה עליה מיתה

שפת אמת: הנשמה היתרה שנכנסת בכל אחד מישראל שורשה מיעקב אבינו ששבת קודש היא נחלתו

רעיון חדש: הנשמה היתרה שלא חטאה בעץ הדעת יורדת ועולה מעולם לעולם בלי שום צער של מיתה

שתיקן את החטא של אדם הראשון זכה לחיות בשני עולמות יחד, שגם אחרי פטירתו היה יכול להתלבש בתוך הגוף, "כאדם הדר בבית ועליה".

הנשמה היתרה בשבת דרה בבית ועליה

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שסיבב הקב"ה, שרבינו הקדוש ניצוצו של יעקב אבינו ירד בליל שבת ממכון שבתו בעולם העליון, להתלבש בעולם הזה בתוך הגוף ולהוציא את בני ביתו בקידוש, על פי מה ששינוי בגמרא (ביצה טז): "נשמה יתרה ניתנה בו באדם ערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר (שמות לא-יז) שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה נפש". ופירש רש"י: "נשמה יתרה, רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו".

ותמהו המפרשים: א. איך יתכן שההגדרה של הנשמה היתרה היא שאדם אוכל ושותה ואין נפשו קצה עליו, הלא הנשמה הרוחנית משתוקקת לדברים רוחניים ולא למאכלים גשמיים. ב. איך דרשו בגמרא מה שכתוב: "שבת וינפש - כיון ששבת ווי אבדה נפש", הלא כשאדם שובת בערב שבת נכנסת בו הנשמה היתרה ואינה עוזבת רק במוצאי שבת, הנה כי כן מדוע מרמז הכתוב כבר בכניסת השבת: "כיון ששבת ווי אבדה נפש".

רחש לבי דבר טוב ליישב כל זה על פי מה שמבואר במדרש שוחר טוב (תהלים צב), כי אחרי שחטא אדם הראשון בעץ הדעת ביום שישי שנברא בו, בשעה עשירית כמבואר בגמרא (סנהדרין לח:): "עשירית סרח" שהיא סמוכה לשבת, זכה להינצל ממיתה בזכות השבת שהמליצה עליו:

"בא יום שבת נעשה לו סניגור, ואמר לפני הקב"ה, רבון העולמים בששת ימי המעשה לא נענש אדם בעולם ובי אתה מתחיל, זו היא קדושתו וזו היא

וכן כתב בקיצור בפרשת בראשית (בראשית ג-ד): "כי יש לך לדעת כי אם לא היה אדם אוכל מעץ הדעת, היה מצוי בעולם הזה ובעולם העליון כאחת, כאדם הדר בבית ובעליה, וכשחטא נגשם ואינו יכול לדור בשניהם יחד, אלא בעולם הזה בפני עצמו, וכשירצה לעלות לעליה צריך השתנות הגשם וזו היא מיתת אדם".

ונראה פשוט כי לדברי ה"אור החיים" הקדוש הללו נתכוון ה"אגרא דכלה" (פרשת בראשית בפסוק וירא אלקים כי טוב) שמבאר ענין זה בלשון קדשו:

"דהנה באמת אלקים עשה את האדם ישר, ויניחנו בגן עדן מקום הרוחני, כי היה גופו ספירי ורוחני, והקשו הראשונים איך היה באפשרי לו לאדם להוליד שם תולדות כי הוא פעולה גשמיות. ותירצו כי אלקים עשה את האדם, להיות משתמש בעולם הזה ובעולם הבא כאדם המשתמש בבית ועליה, וכשיהיה יצטרך לפעולה מוגשמת, ירד אל הארץ וקנה גופו אווירית עולם הזה, וכשגמר מעשהו עלה למקום הרוחני ושם גופו ספירי כענין המלאך..."

והיה יכולת בידו לילך מעולם לעולם כרצונו בכל פעם... עד שחטא ויגרש את האדם אל עולם הזה לגמרי וקנה גופו איכות גשמיות, ושוב גם אצלו הבדלה לגמרי, כל ימי היותו בעולם הזה אינו יכול לילך כרצונו בין הרוחניים, עד שיבוא עתו ויסיר גופו המוגשם ויתלבש שם בחלוקת דרבנו, שוב לא יבוא אל עולם הזה".

מעתה יאירו עינינו להבין מה שזכה יעקב למדרגה גדולה זו: "יעקב אבינו לא מת", אשר כפי שלמדנו הביאור על כך מדברי רבינו בחיי, היה יכול להתלבש בתוך הגוף כאילו הוא בחיים חיותו, כי מאחר שהיה גלגולו ותיקונו של אדם הראשון, שלפני החטא היה ראוי לחיות בשני העולמות יחד, אלא שאחר החטא נגזרה עליו מיתה, לכן יעקב

קודש, כי אדרבה האכילה והשתיה של מצוה לחם ויין הן תיקון נפלא לחטא עץ הדעת.

הנשמה היתרה בשבת שורשה מיעקב אבינו

ועתה בא וראה כי ביאור זה בענין הנשמה היתרה, מתאים להפליא למה שמצינו חידוש גדול ב"שפת אמת" (פרשת וישלח סוף שנת תרנ"ז), כי הנשמה היתרה שורשה מיעקב אבינו שהשבת היא נחלתו, בלשון קדשו: "זוה עצמו בחינת נחלת יעקב, נחלה בלי מצרים, שזהו בחינת נשמה יתרה... יעקב הכין בשביל בני ישראל בחינת נחלה בלי מצרים, נשמה יתרה בלי גבול ושיעור ידוע... כמו שכתוב והאכלתיך נחלת יעקב".

לפי דברינו מבואר היטב הקשר בין הנשמה היתרה ליעקב אבינו, כי כמו שיעקב אבינו לא מת, שהוא יכול תמיד להתלבש בגוף כמו בחיים חיותו, משום שתיקון חלקו בעץ הדעת, וזכה לחיות בשני עולמות כאדם הדר בבית ועליה, כך גם הנשמה היתרה בשבת שיש בכל אחד מישראל ששורשה מיעקב אבינו, עולה ויורדת בשני העולמות בלי שום צער מיתה.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין הטעם ששלח הקב"ה את נשמת רבינו הקדוש מעולם העליון בליל שבת קודש, שיתלבש בתוך הגוף ויקדש על היין שהוא תיקון לחטא עץ הדעת, ובמוצאי שבת חזר למקום מנוחתו בעולם העליון כאדם הדר בבית ועליה, כי רבינו הקדוש הוא רבם של כל ישראל, שכתב את המשניות כדי שלא תשתכח תורה שבעל פה מישראל.

לכן רצה הקב"ה שילמד את ישראל לקח נשגב, שבכל שבת כל אחד הוא בבחינת רבינו הקדוש, כי כמו שרבינו הקדוש בהיותו ניצוץ יעקב אבינו שלא מת, ירד בליל שבת לקדש על היין ובמוצאי שבת חזר למקומו בעולם העליון בלי שום צער, כך הנשמה היתרה של כל אחד מישראל שהיא ניצוץ מיעקב אבינו, יורדת מעולם העליון בשבת ונכנסת בתוך הגוף, ובמוצאי שבת היא מסתלקת בלי שום צער, כי בשבת אנו בבחינת אדם שדר בבית ועליה.

בלי שום צער לידה, ובמוצאי שבת היא מסתלקת מן הגוף בלי שום צער מיתה, ובשבת הבאה היא שוב יורדת בתוך הגוף, וכך היא חיה כל חיי האדם בשני העולמות כאדם הדר בבית ועליה.

ויש להוסיף כי מטעם זה בחר הקב"ה לשלוח את הנשמה היתרה דוקא בשבת שהיא זמן של תיקון על חטא עץ הדעת, כדי להראות לנו בפועל מה שגרמנו בחטא עץ הדעת, כי לולא החטא היינו יכולים לחיות בשני העולמות כאדם הדר בבית ועליה בלי שום צער מיתה, וראיה לכך מהנשמה היתרה שנכנסת בגוף ומסתלקת ממנו בלי שום צער מיתה, ועל ידי זה נשים אל לבנו לתקן חלקנו בחטא עץ הדעת על ידי תשובה ומעשים טובים.

הנה כי כן ירווח לנו להבין ביאור המאמר: **"נשמה יתרה ניתנה בו באדם ערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה נפש"**. הכוונה בזה שדוקא בכניסת השבת כאשר אדם זוכה לנשמה יתרה שנסתלקה ממנו במוצאי שבת שעברה, ישים אל לבו כי כמו שהנשמה היתרה עולה ויורדת מעולם לעולם בלי שום צער מיתה, כן היינו יכולים לחיות עם הנשמה של ימות החול בלי צער מיתה.

וזהו שדרשו מה שכתוב: **"שבת וינפש - כיון ששבת ווי אבדה נפש"**, ופירש רש"י: **"אוי על הנפש שהלכה לה"**, כלומר שיצטער על מיתת הנפש של ימות החול: **"ווי אבדה נפש"**, שהרי היינו יכולים להישאר עם הנפש בתוך הגוף, שתעלה ותרד מעולם לעולם כמו הנשמה היתרה בלי שום צער מיתה, ועל ידי זה ישים אל לבו לתקן בתשובה מה שחטא בעץ הדעת.

על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה עמקו דברי רש"י שמפרש ההגדרה של נשמה יתרה: **"נשמה יתרה, רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו"**. כי בכל ימות השבוע קצה הנפש הרוחנית לאכול ולשתות, מהפחד הגדול שמא תיכשל שוב באכילה כמו שנכשלה בחטא עץ הדעת, אולם בשבת קודש שיש באדם נשמה יתרה שלא חטאה כלל בחטא עץ הדעת, אין לה פחד לאכול ולשתות לכבוד שבת

ויש לבאר ענין זה ביתר שאת על פי מה שדייק ב"שפתי כהן" (פרשת בראשית ד"ה עוד במדרש) מלשון המדרש, שאם היה אדם הראשון ממתין עד שבת קודש היה מותר לו לאכול מעץ הדעת. וביאר הכוונה כי אם היה ממתין עד ליל שבת היה יכול לקיים המצוה לקדש על היין של עץ הדעת. ולפי האמור יש להוסיף גם בענין החיטה של עץ הדעת, שאם היה ממתין עד שבת היה יכול לקיים המצוה לברך על לחם משנה של עץ הדעת, לכן אנו מקדשים על היין בליל שבת ומברכים על לחם משנה, כדי לתקן מה שאדם הראשון היה צריך לעשות כן בשבת ולא בחול.

הנה כי כן כאשר נצרף את דברי מהרי"ל דיסקין זצ"ל, כי הנשמה היתרה שנכנסת באדם רק בשבת לא חטאה כלל בעץ הדעת, מבואר היטב הטעם שאנו מתקנים בשבת החטא של עץ הדעת בקידוש על היין ובברכה על לחם משנה, כי התיקון נעשה על ידי הנשמה היתרה שלא חטאה בעץ הדעת, לכן יש בכוחה לתקן גם את הנשמה שחטאה.

על פי האמור ירווח לנו להבין הטעם ששבת היא מעין עולם הבא, כמו ששינינו בגמרא (ברכות נז): **"שבת אחד מששים לעולם הבא"**. וכתב ב"תורת חיים" (עירובין יט.) כי מטעם זה מקדשים על היין, כנגד היין המשומר שעתיד הקב"ה להשקות לצדיקים בעולם הבא, ואוכלים בשר ודגים כנגד שור הבר והלחיתן שעתיד הקב"ה להאכיל לצדיקים בעולם הבא. לפי האמור יש לבאר הטעם לכך, כי שבת היא תיקון לחטא עץ הדעת, והיא מעין עולם הבא שאז יושלם התיקון הגמור של חטא עץ הדעת.

הנשמה היתרה דרה בבית ועליה

הנה מה טוב ומה נעים להעלות על שלחן מלכים ועיון נשגב, לבאר בזה טעם לשבח שהקב"ה מוריד לנו בכל שבת שהיא מעין עולם הבא נשמה יתרה מעולם העליון, כי כאשר נתבונן נראה שהנשמה היתרה שלא חטאה בעץ הדעת ולא נגזרה עליה מיתה, היא ממש בבחינת אדם הראשון לפני החטא, שהרי היא נכנסת בתוך הגוף בערב שבת

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמו החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com